

18
DE
TYPHO NERVO SO IN CLASSE
SVECANA PER AUTUMNUM
ANNI MDCCCVIII
OBSERVATO

VENIA EXP. FAC. MEDICÆ UPSAL.

P R A E S I D E

PETRO AFZELIO

EQUITE REG. ORD. DE STELLA POLARI
M. D. PH. ET CH. M. REI CHIRURGICÆ DIRECTORE SUPREMO
ET MEDICINÆ THEORET. ET PRACT. PROFESSORE REG. ET ORD.
REGG. ACADD. SCIENT. ET PRO RE MILIT. HOLM. SOCIETT.
REGG. SCIENT. UPSAL. ET MEDIC. EDINB. ATQUE SOCIETT.
HIST. NATUR. PARIS. ET MEDIC. MONSP. MEMBRO

PRO GRADU MEDICO

DISSERIT
AUCTOR

NICOLAUS ÅKERMAN

PHIL. MAG. Stip. Nessel.
Sudermannus.

IN AUDIT. GUST. DIE XII JUNII MDCCX
HORIS CONSUETIS.

UPSALIE, TYPIS EDMANNIANIS.

VIRO

IN

SACRAM REGIAM MAJESTATEM

SPECTATÆ FIDEI

MED. DOCTORI AC PROFESSORI

CELEBERRIMO

LAUR. CHRIST.
TINGSTADIC

EQUITI AURAT. REG. ORD. DE WASA

FAUTORI PROPENSISSIMO

gratus, venerabundus.

AUCTOR,

*De Typho Nervoso, in Classe Svecana per
autumnum anni MDCCCVIII observato.*



§. I.

MEDICINA tota quanta duabus absolvitur partibus, Theoria scilicet ac Arte. Utra harum princeps, utra alterius fundamentum sit atque fons, facile poterit judicari. Si cognitæ nobis essent atque perspectæ omnes materiei, organisatoris & incitabilitatis in organis corporis nostri mutationes, quibus positis ponitur morbus; si nobis constaret quales effectus producant stimuli in organismum nostrum agentes, quomodo oriatur, quomodo removeatur morbus, quomodo restituatur sanitas, paucis: si tota mutationum, causarum ac effectuum series inter primam stimulorum nocentium impressionem & morbum, inter hunc & mortem vel alium morbum vel sanitatem interjecientium in aprico esset posita, tum theoretica scientia Medicæ pars Artis legislatrix foret suprema, & a tribunali suo de indeole ac remedio morborum firmum denuntiare posset ac deberet judicium. Cum vero hæc omnia adhuc prorsus ignoramus, quantumvis splendidos atque audaces nuperrime fecerit scientia nostra progressus, practicam Medicinæ partem theoreticæ præferendam, illam hujus constituere fundamentum, non vero ut voluerunt recentiores nonnulli vice versa, & experientiam in pristinum, quod ab Hippocratis inde temporibus & adhuc prius obtinuit, pretium esse restituendam jure crediderim. Theoriarum cadunt, novæ super ruinis priorum asfurgunt; vera autem experientia eadem semper manet atque inconcusfa, nullius timida vicissitudinum procellæ. Id quod ante mille annos in hoc vel illo morbo profuit, prodest etiam hodie & semper proderit. Medicina scientia est empirica, intra limites tantum phænomenorum inclusa, quæ non nisi experientiam pro vero suo agnoscit fundamento ac fonte. Nobilissimam vero hanc scientiam tot tantisque adhuc la-

borare defectibus, nullus facile erit Medicus quin sincere doleat. Dignum igitur quæ serio consideretur illam existimavi quæsitionem: *qua via in id incumbendum, ut in sumum quem capere poterit perfectionis gradum evahatur Medicina?* Num Philosophiæ, num audacis de constructione sic dicta morborum theoriarum opæ? Minime; quicquid scimus vel adhuc detegere poterimus in Medicis, id omne experientiarum acceptum est & erit referendum. Theoriæ est officium, facta ab experientia suppeditata colligere & ope inductionis secundum veras intellectus ac cogitationum nostrarum regulas in ordinem redigere, experientia vero sola hæc facta subministrare potest ac debet, ad phænomena naturæ in mōrbis attendendo omnesque in illis mutationes observando. Quāmobrem non nisi ille Magnus in arte sua salutandus est Medicus, qui curandi methodos suas vel secundum illas adhibere regulas, quas alii ex experientia hauserunt, vel ipse e dulcissimo atque inexhausto hoc fonte haurire didicerit.

HINC deducere fas judicavi, nec inutilem nec ingratam illos collocaſe operam, qui hujus vel illius morbi, hujus vel illius Epidemiarum causas, ortum, indolem, symptomata atque exitum observaverint, memoriarumque prodiderint. En! Candide Lector! rationes cur de Typho anni MDCCCVIII navalium pauca disferre in animum induxerim. Qua in provincia suscipienda quamvis tenuitatem virium mearum ac infantiam haud invitus agnoscam, tua tamen C. L. fretus humanitate ac benevolentia, opus quantumvis arduum aggredi haud dubitavi, sperans his veluti secundis subvectam ventis naviculam meam in portum, quem sibi proposuit, cursu haud proſlus infausto fore properaturam. Is vero, qui mancas nimis nec satis accuratas præſentes judicaverit pagellas, nec pauca in illis desiderari quæ in perfecta morbi cūjusdam monographia adesse debent, meminerit, me non sub placidis silentii, pacis atque tranquillitatis momentis, sed sub tumultu apparatus bellicorum, undis minacibus huc illue jactantum, ducentorum tandem vel plurium ægrotorum quotidie cu-

ram

ram gerentem, opellæ præsentis materiem collegisse. Tanto minus completam omni nomine typhi nuper diæli navalis deserptionem quisquam heic exspectabit. Si unam alteramve tantum observationem, causas ac indolem ejus collustrantem, nec proflus indignam quæ in Tabulas ævi nostri Votivas referatur, memoriarum mandare potuerim, sublimi feriam sidera vertice.

§. II.

Ut is tantum censendus est *felix qui potuit rerum cognoscere causas*, ut in quacunque materia vel cognoscenda vel describenda eo feliciorem fas est sperare successum, quo pleniorum causarum nobis acquirere possumus cognitionem, sic in morbis in primis, eorumque phænomenis dijudicandis. Illi igitur, quibus singulas anni MDCCCVIII. epochas omnesque potestates nocentes, sanitatem classiariorum sensim debilitantes ac suffodientes mecum animo repetere placuerit, haud facile mirabuntur morbos in classe dominantes, quo magis appropinquaret autumnus, eo maligniorem induisse formam ac indolem, numerum ægrotorum supra quod credi potest increvisse a), tandemque autumno aliquantum proiecto tot infelices typhi hujus navalis cecidisse victimas.

CAUSSÆ typhi jam describendi remotæ fuerunt quidem omnes e genere infirmantium. Inter prædisponentes primum referri meretur fastidium istud animusque ab initio inde alienus ac timidus maximæ partis illorum, quorum officium fuit atque fors dicta sub æstate in classe tempus vires suas pro patriæ devo-

ve-

a) In quibusdam navibns, ut a collegis meis comperire licuit, ex extensis nautis vix quadraginta corpore animoque fani in terram post finitam expeditionem redierunt. Sub tota expeditione duodecimnam etiam totius præsidii partem morbis periisse, ab iisdem narratum refero. Heu fatum miserabile belli!

vere salute. Inter decem vix duos aut tres alaci animo vultu-
que interrito caris patriæ finibus valedicere navesque conscende-
re cerneret b). Quanta vero sit in stimulando ac incitando cor-
pore affectuum excitantium, quanta in debilitando deprimentium
vis, nemo facile erit quin lubens agnoscat. Huc accessere nimii
corporis tuis ac labores, somnus nimis parcus, (quinq[ue] tan-
tum horarum spatium, noctibus vero turbidis ac procellosis ad-
hiuc minus quieti relinquebatur,) alimenta magis minusve cor-
rupta, rancida, diutius servata, defectus vegetabilium & alimen-
torum recentium, aquæ potui cibisque parandis infervientis putre-
do, nec non interdum ipsius aquæ dulcis penuria indeque exor-
ta necessitas duas tertias partes aquæ salsa in cibis coquendis ad-
hibendi, vicissitudines in humido Nepruni regno tam frequentes
æcis, caloris, frigoris, humoris, post dies calidos frigidæ in-
terdum noctes aliaeque subitæ mutationes, vestimentorum mutan-
dorum penuria, quæ immunditiae locum dedit effecitque ut labo-
ribus diei finitis ad corpus usque madefacti haud raro cubilibus
suis c) fessa reponere cogerentur membra, aëris ex crebris con-
tuberniis depravatio præfertim in infimo tabulato sub aqua sito,
in-

b) Quantum tedium, quanta formido classiariorum ceperit animos, postquam in mense Martio jussum fuit classem brevi exituram, certius nullum opus est asserre indicium, quam quod numerus solito longe major epilepticorum nosocomium mox impleret Carlsronense, quodque unum vel alterum cubiculum infelicibus tantum illis impletum cernere mihi licuerit, qui plures paucioresve sua sponte absciderunt digitos, spe imminentia oceani pericula effugiendo.

c) Cubilia nautarum, quæ *Koijer* appellare mos fuit, texto crassi-
ori confecta & sub tabulatis suspensa adeo conferta fuere, ut se invi-
cem tangerent, unde varia orta sunt incommoda, ut presio membro-
rum, mutuae concussiones præsertim navi vehementius agitata, impe-
ditia sanguinis circulatio, somnus impeditus, facilior tandem ac velocior
contagiorum vastatio.

interdictum illud, quo denegata suit nautis venia continentem
unquam adire terram ibique balneorum aliquum recreationum
beneficiis frui, affectuum tandem deprimentium turba haud exi-
guia, animus dejectus, tristitia, metus, sollicitudo, nostalgia, mu-
neris vel viræ tedium. Inter causas prædisponentes porro nume-
rari debent morbi multiplices, quos sub cursu astis non nisi
per pauci effugere potuerunt, indeque contracta debilitas ac infir-
ma contra stimulos nocentes reactio. Hos inter morbos præci-
pui fuere mensibus Martii, Aprilis atque Maji febres intermit-
tententes, catarrhales, angina, pleuritis pluresque pulmonum affec-
tiones morbosæ, mensibus sequentibus usque ad finem Septem-
bris febres remittentes putridæ, nervosæ, gastricæ, biliosæ, pitui-
tosæ, dysentericæ, præterea morbi chronicæ, scorbutus, hydroperæ
varii generis, phthises, rheumatismus, alios ut taceam. Inter
causas excitantes aer præcipue mensibus Octobris & Novembris
variabilis, plerunque humidus, nunc procellosus, nunc plutes
per dies proflus tranquillus, forsitan etiam singularis quædam at-
mosphaerae indoles, miasma quoddam incognitum, frigus tandem
magis magisque increscens numerari posse videntur.

§. III.

POST brevem hanc causarum tam prædisponentium quam
excitantium mentionem, venio nunc ad orum, indolem, sym-
ptomata, complicationes & curam typhi saepius jam memorati;
quem si mihi licuerit nomine *febris acute nervosæ cum symptomatis magis minusve putridis coniunctæ insignire*, paucis verbis
toram ejus indolem me expressisse, ex sequentibus patebit. Quod
vero typhum hunc navalem ut intra autumni menses in primis
limitatum proposui, non ita est intelligendum, quasi sub reli-
quis anni tempestatibus e classe proflus exulasset, sed indicatum
volui, eundem sub autumno indolem suscepisse magis malignam,
acutam, epidemicam, lethalem. In tabulato insimmo d), ubi per-

mu-

d) Hanc imam navis partem Flókebuldan appellare mos fuit.

mutationi aëris minus favebat structura navis, primum oriri cernebatur morbus noster, indeque ad ceteras emanabat navis partes, præcipue vero intra cohortem militum nuper conscriptorum (*Landtvärnet*): vim suam exserere videbatur lethalem. Præterea infelicissima maximeque maligna typhi epocha ab eo durate videbatur tempore, quo classis post finitam expeditionem in portum Carlstronensem erat appuifa e), ad lætum usque illum diem, quo prælatum usque illum diem, quo præsidiis e carcere navium exire diuque desideratam patriam iterum calcare contigit telurem f). Utrum vero hic typhus per singularem quandam ac incognitam aëris constitutionem, an per materiam quandam contagiosam potissimum fuerit disseminatus quamvis difficile sit judicatu: utramque tamen causam hue contulisse, vero mihi videatur simillimum.

§. IV.

TYPHUS hic systema nervosum præcipue afficere videbatur, apud plerosque tamen cum sanguine magis minusve dissoluto junctus erat. Hujus complicationis causas vel in scorbuto & dysenteria, quibus iude a mense Augusto vexata fuerunt præsidia, vel in aëre fere semper humido, vel in depravatione aëris per conferta tam multorum hominum contubernia, in exhalationibus corruptis & contagiosis, vel in omnibus his rebus quærendas esse existimavi. Apud homines sanguinolentos typhus interdum fallacem præ se gerebat synochæ speciem primo saltem initio; ab infausta vero heic methodo antisthenica arripienda sat dis-

e) Post redditum classis in portum circa initium Octobris per duos adhuc menses in navibus detinebantur præsidia, quoniam omnia in Urbe nosocomia ægrotis fuerunt impleta.

f) Inter octodecim, quæ in navi curæ meæ commissa per tres menses cecidere mortis viætimæ, non nisi tres in vasto obierunt maris campo, reliqui in portu.

disuasere causæ prægressæ, constitutio epidemica, mox subsequens virium prostratio, cetera. Hos sine sensu quodam præcedentis aduersa valetudinis, sine signis prodromis peculiaribus morbus subito corripere solebat cum frigore, mox vero ingenti calore; pulsus celer, plenus, durus; cutis sicca & urens; delirium vehementis, remissiones parum perspicue; cito autem morbi facie mutata, intra primum biduum vites prorsus sidere cœperunt; pulsus iam mollior, debilis, parvus; cutis humida & sudore tecta glutinoso, non levante; tremulationes lingvæ & membrorum sensim accedit; spiritus fœtens; tandem diarrhoea colliquativa vel symptomata nervosa graviora, singultus, convulsiones, subsultus tendinum, interdum trismus scenam intra 5:um, 7:um, 9:um diem finire solebant. Hic vero decursus apud singulos ægrotos varius, nec adeo malignus semper & lethalis fuit. Sudor levans, quies systemati vasculari sensim redditæ, somnus magis tranquillus septimo sœpe, undecimo vel alio die decrementum morbi optatumque sperare siverunt eventum.

§. V.

HAUD pauci typho hœcce navali correpti signa per plures dies se persensisse dicebant prodroma, quorum appetitus cibi sensim evanescens, tædium, lasitudo singularis etiam post leviores corporis motiones, vertigo, dolor capitis & membrorum, interdum frigoris sensus, præcipua & frequentissima esse solebant. Præterea haud facilis erit morbi ipsius ingruentis descriptio, quoniam in initio saltem febris, totidem fere sese obtulere symptomata diversa ac fuere ægroti. Horror plerumque cum calore alternans, dolor capitis, dorsi & extremitatum, pulsus interdum celer, parvus, inæqualis, interdum ad normalem proxime accedens, lingua sœpe naturali colore prædicta plerumque tamen muco aliisque sordibus recta; interdum etiam tussis aliquæque organorum respirationis affectiones in initio morbi de præsentia febris tantum catarhalis minus periculose Medicum persuadere

potuisserent, nisi constitutio epidemica & subita virium prostratio
 de vero morbi charactere omne dubium sustulissent. Hæc vero
 apud multos tanta fuit, ut ægroti coram Medico primum ap-
 parentes & in symptomatibus morbi enarrandis adhuc occupati,
 resupini haud raro collaborerentur indeque in tentorium ægrotor-
 rum deportarentur. Vires intra paucos dies prostratæ, pulsus
 sensim decrescens, præterea varius & fallax, delirium mite ple-
 ruumque sub noctibus increscens, absentia vel saltem levitas mor-
 um in systemate vasculari febrilium, cutis nunc calida & sicca,
 nunc sudore partiali humectata, torpor sensuum singularis adeo
 ut temulentis similes, indifferentes, nihil timentes, nihil deside-
 rantes in statu quodam jacerent soporo, facies sordide citrini
 coloris, sensus tam interni quam externi hebetes vel suppressi, de-
 glutitio difficilis, oculi langvidi statum morbi plerumque denota-
 re solebant. Complicationes typhi hujus frequentissimæ fuere
 cum scorbuto, vel dysenteria, vel utraque quod pessimum fuit
 certissimumque mortis signum. Apud multos dysenteria ante fe-
 bris ortum adfuit, apud alios sub decursu ejusdem accesit fatalis
 hæc & fere inevitabilis complicatio. Tandem vis incitabilitatis &
 reactionis sensim evanescens, extremitates frigidæ, evacuationes
 involuntariæ, cetera summae debilitatis signa mortis plerumque
 intra diem quintum vel septimum denuntiaverunt adventum. A-
 pud eos vero, qui mortem evitarunt, diurna plerumque fuit
 convalescentia, lentumque magis characterem suscipere videbatur
 typhus. Crises quasdam perspicuas observare non potui. Sym-
 ptomata pleraque fallacia fuere, & prognosis incerta. Nunc sex-
 to, nunc septimo, undecimo vel aliis diebus sensim decrescere
 coepit morbus. Intumescentiam glandularum, surditatem majorem
 vel minorem, exanthemata labiorum observare haud raro licuit.
 In sanitatem suam pristinam ac vires firmas nemo restitui posse
 videbatur, saltem quamdiu in navibus morabantur praefidia. Las-
 siudo, surditas, parcus cibi appetitus, fatuitas singularis recon-
 valescentiam comitari solebant. Haud raro in typhum eundem
 reciderunt convalescentes priori longe graviorem. Ultimum ve-
 ro

ro typhi hujus in nosocomiis exitum ulterius persequi haud potero, quoniam ipse tandem morbo quem jam descripsi correpus, versus finem Novembris e navi in terram deportatus fui. Post recuperatam initio anni sequentis valetudinem vestigia typhi praecedentis nervosi alia non reperiabantur praeter asthenicum morborum characterem, symptomata debilitatis, reconvalsentiam ægrotorum diuturnam & segnem; Dysenteria vero nondum prorsus deleta.

§. VI.

In cura typhi jam descripti virium sustentatio præcipue respiciebatur. Quoniam vero causæ pleræque ejus fuere indolis ut perniciosa suam usque exserere perseverarent vim, nec removeri ullo modo possent, successus votis plerumque minus respondere solebat. Quando in initio symptomata adfuere catarrhalia, apta huic statui porrigebantur remedia, digestiva leniora, vesperi nitrum cum saccharo & camphora interdum etiam cum opio, infusum quoddam aromaticum cum oxymelle, deinde mixtura e sale ammoniaco in aqua soluto, & fuceo liquoritiae inspissato cum oxymelle & extracto hyoschymati, cetera. Interdum emeticum ex pulvere radicis ipecacuanhae præcipue dysenteria laborantibus ineunte morbo beneficium videbatur, usum vero tartari antimonialis constitutio prohibebat dysenterica. Deinde magnesiam cum saccharo & aromate in potu mucilaginoso datam, infusum radicis ihei cum tinct. thebaica, flor. sulph. cum gummi arab. & opio crudo, mucilaginem rad. salep cum aqua cinnamomi & vino rubro, alumen crud. in aqua menthae cr. solut. cum gummi arab. interdum cum infuso cort. regii, elect. e scordio, fomentationes calidas, frictiones, inunctiones aptas abdominales, immo vero rubefacientia & vesicantia abdomini applicata, nec non tempore & situ ægrotorum permittentibus enemata mucilaginosa cum opio, prout cuique utile judicabam, progresfui dyenterie oppondere

nere solebam. A laxantibus in typho nostro semper abstinui. Ceterum pulvis ipecacuanhae cum opio dosi refracta, nervina, praecipue liqu. nervin. Bangii, acida mineralia in potu, spiritus æth. vitr. cum liqu. c. c. succin. & tinct. thebaica, calomel cum opio, infusiones arnicæ, valerianæ vel corticis peruviani colatae cum aqua cianam. vinum gallicum, fomentationes aromaticæ cum acetato, frictiones volatiles, sinapismi, rarius ob formidine ulcerum malignorum vesicatoria, prout requirere videbatur cujusque status, adhibebantur. Potus varius & unicuique accommodatus porrigebatur, infusum aromaticum, decoct. aven. cum gummi arab. & oxymelle simplice, acetato, syrupo vitriolato, acidis mineralibus vel vino. Acetum aromaticum interne & inprimis externe, sucus citri, vinum armoraciæ, cetera complicationi opponebantur scorbuticæ. Fumigationes acido-minerales ope machinarum aptarum cura Regii Collegii Medici acquisitarum ad aërem corrigendum in navi non negligebantur. Sub reconvalescentia tandem infusa amara cum spir. æth. vitr. vel spir. viñi, tinct. absinthii, infusiones corticis cum aromatibus, vinum, cetera praescribebantur. Diætam quoque & regimen pro indole a stadiis diversis morbi accommodare conabar. Ceterum, ut antea observavi, firmam quamdiu in navibus manserunt sanitatem raro vel numquam recuperarunt infelices; fors haecce dulcissima non nisi natali in solo, in caro parentum, uxorum, amicorum gremio illis contigit, quo etiam post restitutas aliquantum in nosocomiis vires, mox lætabundi properarunt.
